

► KREPŠINIO VETERANAS GEDIMINAS BUDNIKAS:

Nesustabdėme jaunųjų lietuvių upės bėgimo

Legendinės Kauno „Žalgirio“ krepšinio komandos ir Lietuvos krepšinio rinktinės - SSRS prizininkės - veteranas Gediminas Budnikas jau ne visų atmenamas krepšinio aikštelėje. Nors iki šiol žaidžia krepšinio veteranų rinktinėje ir laimi Lietuvai apdovanojimus. Tačiau G.Budnikas - ne tik krepšininkas, nostalgikiškai prisimenantis savo praeities laimėjimus. Gediminas, nors gal kai kam pernelyg įsijautusiam į kosmopolitizmą jau keista, vis vien skaudžiai jaučia, ar tuo keliu pasukusi Lietuva. Į išnykimą ar į klestėjimą? Apie tai ir kalbamės.

R Olava STRIKULIENĖ
„Respublikos“ žurnalistė

- Man Tėvynė yra labai svarbi. Tėvynė, Motina, Laisvė yra pamatiniai žodžiai. Mano abu sūnūs, baigę Lietuvoje mokslus, turėjo galimybę išvykti į Norvegiją. Lietuvoje buvo sunku susirasti darbo pagal specialybę, ilgai jo ieškojo, bet abu sūnūs liko ir gyvena Lietuvoje. Yra jaunimo, kuris jau grįžta ir čia kuriasi. Nors, parafrazuojant Maironį, labai sunku sustabdyti tą mūsų jaunosios lietuvių upės bėgimą. Valsitybė kažką pražiopsojo. Juk galėjo surasti 5 mlrd. litų ir studentams, kurie, baigę mokslus, bent 10 metų Lietuvoje liktų, nupirkti butus. Per 10 metų tie jauni specialistai būtų sukūrę šeimas, čia įsitvirtinę ir įleidę šaknis Lietuvoje. Valsitybė taip būtų pristabdžiusi inteligentiško, technologiškai parengto jaunimo nutekėjimą. Turėtų jauną, tvirtą jėgą ir turėtų daug mažesnių demografinių problemų. Gaila, bet tokių pinigų neatsirado. Nors tai reikėjo daryti nuo pat valsitybės atkūrimo pradžios. Užbėgti būsimai problemai už akių. O dabar galime apeliuoti į jaunimo moralę, sąžinę, į Tėvynės meilę, bet patys nieko nepadarėme, kad jaunas žmogus čia liktų. Neatkreipėme laiku dėmesio per politinius virsmus, bėgsmus. Aišku, daug valstybinių darbų padaryta, bet su jaunimu pražiūrėta.

- Gal ir dabar dar ne vėlu? Vyriausybė juk vis vien užsienyje skolinasi. Būtų galima ir tuos 5 mlrd. litų jaunų šeimų būstams pasiskolinti. O jei žmonės 10 metų čia neliktų, turėtų grąžinti valstybei už būstus sumokėtus pinigus. Be to, jei būtų iš tikrųjų, ne vien užkeikimais, žabojama kontrabanda, taip pat atsirastų pinigų.

- Pakaktų pakelti į dangų 15 malūnsparnių, ir valstybės siena būtų „užspausta“. Tačiau yra kita problema. Tame juodajame sektoriuje taip pat dirba jauni žmonės, ne pensininkai. „Užspausi“ sienas, „užspausi“ tų jaunų žmonių pragyvenimo šaltinį ir sukelsi naują jaunimo emigracijos bangą. O juodasis sektorius juk taip pat yra vartotojas, skatinantis ekonomiką. Irgi perka maistą, įvairias prekes,

Viktoro Purio nuotr.

moka komunalinius mokesčius. Čia irgi yra apie ką pamąstyti. Tai didžiulė bėda. Jau Atgimimo pradžioje reikėjo apie tai mąstyti. Tačiau pas mus valdžios keičiasi švytuoklės principu. Tai kairieji valdo, tai dešinieji. Ir vieni kitų sumanymus paneigia. Valdžioje daug grynojo populizmo, o apie pamatines valstybės problemas retai pagalvojama.

► Labai sunku sustabdyti tą mūsų jaunosios lietuvių upės bėgimą. Valsitybė kažką pražiopsojo

- Gal jaunimas ne taip greitai dumtų iš Lietuvos, jei jį auklėtume ne ES rezoliucijomis, panašiomis į europarlamentarės Editės Estrelas skandalinę rezoliuciją, bet stengtumės įdiegti savo tautos nacionalines vertybes, stiprintume lietuvių ko identitetą?

- Neseniai Kaune diskutavome, ar reikia vaikams mokykloje giedoti Vinco Kudirkos „Tautišką gies-

mę“ - Lietuvos himną, ar reikia, kad mokiniai mokėtų himno žodžius, įsąmonintų jų prasmę. Liberalai sakė, kad mokiniai neva prievarta bus verčiami giedoti himną. Taigi nutarta, kad kiekviena Kauno mokykla ir jos bendruomenė turi teisę nuspręsti, kada giedoti „Tautišką giesmę“ - savaitės pradžioje, per valsitybės šventes, mokyklos renginius ar kiekvieną rytą.

sa, kai tėvas slepia mokesčius? O kur ta šviesa, jei tokia brangi elektra. O kur ta didvyrių žemė, jei ją norima pardavinėti užsieniečiams. Dabartinių mūsų vaikų paauglystės krizė, jei įtikės himno žodžiais, būtų itin skausminga...

- Aš tvirtai įsitikinęs, kad būtina įsąmoninti tuos žodžius ir himną giedoti Vasario 16-osios, Kovo 11-osios, Mindaugo karūnavimo, Mokytojo dienos, Rugsėjo pirmosios ir kitomis progomis. Suprantu, kad jaunimas galbūt namuose girdi, kaip tėvai pakeikšnoja valdžią, bet turime suprasti, kad valdžia - tai ne tauta ir ne valsitybė. Tautą ir valsitybę reikia gerbti. Valsitybės simboliai yra šventi. Himno žodžiai labai prasmingi. Skatina dirbti ir dorai gyventi, skatina kitus taurius jausmus. Juk mes negiedame rusiškai „Bože caria chrani“ („Dieve, saugok carą“). Prieš penkerius metus buvo kalbų, kad mokiniai verčiami eiti į Vasario 16-osios, Kovo 11-osios minėjimus. Bet pasižiūrėkime dabar: jaunimas pats noriai eina, dalyvauja. Šie minėjimai

tikrai būna gražūs, spalvingi. Moksleiviai ir studentija į šias šventes ateina su didžiuliu noru ir tikrai niekam nekyla noras sakyti, kad tai yra prievarta. Tas laisvės pajautimas, kai kyla mūsų vėliavos, kai Kaune giedamas himnas prie Laisvės paminklo, Nežinomo kareivio kapo - ši visuma tiesiog pakylėja jauną žmogų. Nepaisant kai kurių bėdų, mes turime daug ir gražaus jaunimo. 2012 metais už laimėjimus respublikiniuose konkursuose buvo apdovanoti 89 kauniečiai moksleiviai, 15 tapo ir tarptautinių konkursų laureatais. Be to, 2013 metais apdovanotų kauniečių moksleivių skaičius dar labiau išaugo. Tarptautiniuose konkursuose pasižymėjo 47 moksleiviai, respublikiniuose - 112.

- Kita vertus, vos ne kasdien turime akylai saugoti, kad į darželius, mokyklas nebūtų prastumtos kokios nors absurdiškos ES rezoliucijos. Be to, ar jaunuolis, per šventes giedantis himną, neatrodys Vakarams įtartinas nacionalistas? Kaip tie tautinio jaunimo atstovai, kuriems jau sunku gauti leidimą per valstybines šventes pražygiuoti Gedimino prospektu. O jei Vilniaus merija leidžia, tai vis viena policija „įtartinus nacionalistus“ lydi, filmuoja bei stebi. O vėliau įvairių komentatorių išvadinimai „naciais“, „skustagalviais“.

- Projektai, panašūs į E.Estrelas projektą, ne tik kelia nerimą, bet ir žeidžia. Mes puikiai suprantame, kad yra netradicinės orientacijos žmonių ir kad nieko čia nepakeisi, bet kodėl reikalingas toks jaunų protų jaukimas? Lietuvos vaikai ne bandomieji triušiai. Vaikai labai smalsūs, todėl jų energiją reikia nukreipti į meną, į sportą. Ne į tuos dalykus, kurie ateityje gali labai skaudžiai paveikti žmogaus psichiką. Manau, tėvai geriausiai žino, kaip auklėti ir ugdyti savo vaikus. Be to, kiekviena tauta turi savas tradicijas bei papročius.

- Ir nė viena pasaulio tauta neturi dominuojančios tradicijos ar papročio savo dukras auginti lesbietėmis, o sūnus - transeksualais, zoofilais, ka-profilais ir t.t.

- Jei norime, kad vaikai augtų sveiki, skatinkime juos sportuoti, žaisti judrius žaidimus. Kaune kiekviename darželyje jau įrengti trikrepsiai. Iš viso 92. Tai puikus, judrus žaidimas, kuriame vienu metu gali dalyvauti daugiau nei 10 vaikų. 2013 metais Šakių rajone, Lukšiuose, jau buvo surengtas tarptautinis darželinukų turnyras. Lukšiai pasirinkti neatsitiktinai, nes tai 1937-1939 metų Europos čempiono, žymaus krepšininko Prano Lubino gimtinė. Judrių žaidimų, sveikų emocijų ir istorinės atminties - štai ko reikia mūsų lietuviukams vaikams.

Gyventi ne pagal kišenę nebėra nuodėmė

Lietuvos miestai, rajonai, savivaldybės vis labiau skęsta skolose. Pas mus praktiškai bankrutavęs Vilnius, kurio oficiali skola jau siekia 113 proc. patvirtintų savivaldybės metų pajamų, kiti miestai sėkmingai didina įsiskolinimus. Tėvai ir seneliai mokė taupyti, skiepijo nuostatą, kad skolintis gėda. Senas pamokas pamiršome, išmokome gyventi ne pagal savo kišenę. Ar ilgai tai gali tęstis?

Apie tai prie ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO apskritojo stalo diskutavo Seimo narė Virginija BALTRAITIENĖ, Smulkiojo ir vidutinio verslo asociacijos valdybos narys Saulius ŽILINSKAS, buvusi europarlamentarė ekonomistė Margarita STARKEVIČIŪTĖ, Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras Rolandas PAULAUŠKAS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Kodėl savivaldybės prasiskolinusios?

V.BALTRAITIENĖ: Yra subjektyvių priežasčių ir objektyvių. Objektyviuos priežastys yra, kad tiek metų nesikeičia biudžeto formavimo metodika, savivaldybių biudžeto metodika. Kiek mes ir Seimas prieš devynerius metus įrodinėjom, kad reikia tai persvarstyti. Tos savivaldybės, kurios viską padaro, kad į jų teritoriją ateitų verslas, sukurtų darbo vietų, - jos negali turėti tiek pinigų, kiek uždirba, nes iš jų atimama, perskirstoma. Ir tas perskirstymo mechanizmas toks sudėtingas ir toks neaiškus... Galbūt dėl to ir nenorima jo keisti, nes tam reikia didėles krūvis biurokratų, darbuotojų, ir toje pačioje Finansų ministerijoje, ir visose kitose ministerijose.

Tai čia ir yra tos objektyvios priežastys, kad savivaldybės uždirbdamos, taikydamos mokesčių lengvatas, pritraukdamos verslo, paskui neatgauna pinigų iš to bendro iždo, kur jie perskirstomi. Tas antpelnis atimamas, perskirstomas ir atiduodama ir tai pačiai savivaldybei dalis, ir kitai. Dėl to, manau, savivaldybė nekaltą, kad ji privalo skolintis ir kad jai neužtenka pinigų. Nes iškreiptas paskirstymo mechanizmas.

■ **Visada maniau, kad turi būti didesnis savivaldybių savarankiškumas**

Margarita STARKEVIČIŪTĖ
Buvusi europarlamentarė ekonomistė

Ir, aišku, yra subjektyvių priežasčių: neefektyviai dirba meras, taryba. Įstatymai riboja savivaldos veiklą, bet kam leisti pinigų, sprendžia taryba. Ir toks išsėina paradoksas: kuo labiau taupo, tuo mažiau gauna; kuo daugiau išleidžia, tuo daugiau gauna papildomai, nes reikia įsiskolinimus dengti. Pavyzdžiui, kai atkūrė valstybės tarnautojams atlyginimus: palygini du rajonus - Kėdainių ir Šilutės. Dydžio jie panašūs, vadinasi, ir valstybės tarnautojų turėtų būti panašiai. Kėdainiai prašo už 5 mėnesius iš valstybės 260 tūkst., Šilutė - 1,2 milijono. Vadinasi, vienį gal per daug taupo, kiti neefektyviai naudoja.

Bet Šilutės įsiskolinimai žymiai didesni.

Tai, kam skiriamas pasirinkimo prioritetas, - tai čia yra tos subjektyvios priežastys. Manau, čia žymiai efektyviau turėtų dirbti Valstybės kontrolė, vidaus auditas - žiūrėti, kaip yra naudojami tie viešieji pinigai, nesvarbu, kad jie iš savivaldybės.

Aišku, svarbu ir struktūriniai pinigai, atėję iš Europos Sąjungos. Manau, pasibaigus finansiniam laikotarpiui, reikia rimtai analizuoti, ar iš tikrųjų reikėjo tiek struktūrinės paramos, ar ji davė tokį efektą, kokio buvo tikimasi. Nes po finansavimo savivaldybės buvo priverstos skolintis, įdėti savo dalį, o dabar kai kurių projektų to efekto visiškai nėra. Turbūt laimėjo tos savivaldybės, kurios protingai atsirinko, kuriuose projektuose dalyvausiti, kiek jų teikti pagal finansines galimybes, - tai tos turi daug mažiau ir skolų. Tos, kurios puolė viską daryti, nevertindamos ekonominės naudos, įlindo į skolas.

G.JAKAVONIS: Štai toks atvejis - savivaldybė gražiai renovo mokyklą. Praėjo pora metų po tos gražios renovacijos, ir pasirodo, kad ten vaikų nėra. Ir mokyklą uždaro. Seimo narys, būdamas vienmentatėje ir norėdamas įsiteikti rinkėjams, pramušė objektą, gražiai jį atidarė, gražiai pasirodė, o savivaldybei liko skola. Ar verslas sau leistų tokias neapskaičiuotas investicijas?

S.ŽILINSKAS: Neuikškumo yra ne tik savivaldybių ar valstybės lygiu, net didelių susitarimų, tarpvalstybių. Jo yra ir versle - verslas dėl to ir bankrutuoja. Kuo gi matuojamas visas šitas procesas,

skolų susidarymo? Ir kaip mes jas vertiname?

Nuansas yra toks: įmonių bankrotas sovietiniais laikais buvo neįmanomas, to mes dar 20 metų negalėjom sau leisti. Po 20 metų priimtas įstatymas fizinių asmenų bankroto, tai gal ateis ir toks daiktas kaip savivaldybių bankrotas. Dabar tikėtai pirmosios kregždės pasaulyje, kai Detroitas (JAV Mičigano valstija) bankrutuoja, iki tol lyg ir neteko girdėti tokių atvejų. Bet tai gali būti visiškai įsisteigusi praktika po kokio dešimtmečio.

Pasaulis, slegiamas pinigų kiekio, vis tiek netampa poreikiu ten, kur gyvena žmonės, pačiu žemiau-

siu lygiu, kuris kaip nors finansuojamas, vykdyti funkcijas, užtikrinti normalų tų žmonių gyvenimą. Problema labai paprasta. Kadangi pas mus savivaldybių lygiu yra žemiausi biudžetai, savivaldybės ir yra ta žemiausia grandis, kurioje susiduria privalomos jų paslaugos ir finansavimas.

Jeigu atsitiktų toks stebuklingas daiktas, kad šitas finansavimas vykėtų seniūnijų lygiu, neuikškumo atvejų mažėtų, jeigu spreštų kiek įmanoma žemesnė grandis. Savivaldybės lygiu dar galima nuspręsti, kad šitą mokyklą reikia renovuoti, nes mano pažįstamas turi renovacijos firmą, o seniūnijos lygiu tokį sprendimą būtų labai sunku prastumti. Na, išimčių visur yra ir visokių, bet priklauso nuo žmonių aktyvumo - tai išietinės pozicijos klausimas. Nors manome, kad absoliučiai visi žmonės Lietuvoje blogi, kyšininkai ir pan., bet du Lietuvos piliečiai susitiktų gali sąžiningai susitarti.

M.STARKEVIČIŪTĖ: Savivaldybių skolos visur yra aktuali problema. Neefektyviai naudotos ES lėšos, 3 milijardai eurų skirta tik regioninei politikai. Kai pažūrėjau, kokiems projektams skirta, - rezultatų nelabai matyti. Reikėtų du dalykus padaryti. Pirmas dalykas: sumažėjo Lietuvos gyventojų dėl demografinės tendencijos, dėl emigracijos, tad infrastruktūrą išlaikyti sudėtinga. Kai žmonių mažiau, atsirats tuščių namų, jau yra.

Todėl reikėtų ne užsiimti kosmetine pertvarka, o žiūrėti į regioninę politiką kaip į ateities tendenciją: koks miestų, regionų, gyventojų skaičius... Ir pradėti tuos objektus, kuriuos reikia, konservuoti, o ne plėtoti. Ir investicijos turi būti nukreiptos prieš struktūrizavimą, mes tai darėme 1995-1996 metais ir įgavome patirties.

Kitas galimas - mokėjimai. Ir ekonomikos Nobelio premijos laureatas, kai buvo atvykęs, ir visi siūlė tą patį: daugiau panaudoti finansų rinką. Na, žiūrėkite, visos savivaldybės turi įsipareigojimų, 5 milijonus, pusę milijardo... Galima pradėti prekybą bei įsipareigojimus. Todėl, kad investuoti pinigų nėra kur, palūkanos labai mažos ir savivaldybės galėtų - tik reikia gero registro - pradėti prekybą biržoje. Investuotojai juos galbūt nupirktų. Žinoma, galbūt sumokėtų ne 100, o 90 proc., bet savivaldybės pinigų gautų šią dieną. Paskui investuotojas paimtų iš valstybės, ir valstybėje būtų didesnė kontrolė.

Tai galima pabandyti - suveiks nesuveiks, bet tai būtų realūs pinigai. Aš tikrai manau, kad Lietuvos mastu reikėtų struktūrizavimo agentūros. Olandija, žinau, turi. Ir Amerikoje yra. Smulkios savivaldybės, kai skolinasi vėl iš bankų, įsėina kaupiamasis efektas: ir palūkanos skaičiuojasi, ir administravimo mokesčiai kaupiasi. Tai galbūt įsteigti - ypač ilgesnio laikotarpio, ne einamosioms skoloms - agentūrą, ir ji restructūrizuotų. Kaip bankas turi fondą, kuris tvarko ir restructūrizuoja.

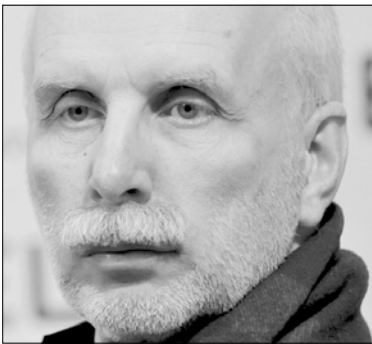
proc., dabar jau 48 padarys... Tai dėl to kyla amžini ginčai, tuo labiau kad Vyriausybė, Seimas - teisingiau, kiekvienais metais gali vienai savivaldybei pakelti tą dalį ar nuleisti. Kitaip sakant, yra visiškasis pluralizmas ir įvelta politinė valia. Tada priklauso nuo rinkimų rezultatų, matyt, nuo palankumo vienai ar kitai savivaldybei.

Toliau - objektyvi priežastis. Iš tikrųjų gyventojų mažėja. Ir jeigu mes pagal gyventojų pajamų mokesčių formuojame biudžetą didžia dalimi, tai ir jis mažėja. Toliau žiūrėkim: elektra pabrango, o tai nebuvo skaičiuojama. Mes patys pasibranginome elektrą uždarydami Igalinios atominę elektrinę, atitinkamai pakilo sąnaudos.

G.JAKAVONIS: Sostinės meras dažnai teigia, kad Vilnius yra donoras visoms kitoms savivaldybėms. Bet aš matau, kad iš visų tų mažųjų savivaldybių žmonės vyksta į Vilnių.

■ **Skolos, kurios yra sukauptos šiandieną Vakarų Europoje, yra nebeišmokamos**

Rolandas PAULAUŠKAS
Žalgirietis

M.STARKEVIČIŪTĖ: Visada maniau, kad turi būti didesnis savivaldybių savarankiškumas. Politika turi būti tokia, kad savivaldybės galiu pasakyti: atskiruose ūkio segmentuose toks minimalus uždarbio pakėlimas nuveda į bankrotą įmonę. Ypač dirbant su savivaldybėmis. Pavyzdžiui, tu sudarai ilgalaikę sutartį, laimi konkursą, įrašęs 800 minimalią algą, o statyba jau paima ir padaro 1000... O tu 5 metus turi dirbti su tais 800 litų. Kas apie tai galvoja? Niekas apie tai negalvoja. Buvau net nuėjęs pas premjerą A.Butkevičių, sakiau, ką jūs darote. O dabar kažkas jau kalba - padarykim 1500. Tai yra darbai žmonių, kurie visiškai nerealiai žiūri į gyvenimą. Aš manau, kad jie žalio supratimo neturi, iš kur tos algos apskritai atsiranda.

Tie patys ES projektai - tam tikras tvirkinimas savivaldybių: kai žino, kad galima gauti Europos pinigų, aišku, atsiranda ir didelis noras tuos projektus įvairiausius daryti. O kad reikės savų pinigų pridėti ir iš kur jų gaus? Juk ne kiekvienas gali savo godumą suvaldyti. Ir įsivėlia į begalę nereikalingų projektų tos savivaldybės, nors nepasirėngusios finansiskai, ekonomiškai nepajėgios to daryti. Čia yra viliojimas tų dykų pinigų.

Yra ir kitas dalykas. Dirbdamas su savivaldybėmis pastaruosius 15 metų, matau akivaizdžiai, kaip daugėja biurokratų. Palyginti su tarybiniais laikais, šiandieną dirba žymiai daugiau valdininkų, nors anais laikais nebuvo kompiuterių. Vadinasi, darbas supaprastėjo, o biurokratų padaugėjo. Algos jų kyla nemotyvuotai.

Iš tų skolų problema kyla kokio? Kad savivaldybės prasiskolino - tai viena pusė. Kita - kad jos skolingos verslui.

Tai kaip tu gali išgyventi? Savivaldybė tau nesumokėjo, bet PVM tu sumoki, pelno mokesį sumoki ir t.t. Labai gražiai mes kalbame apie verslo rėmimą, o kad savivaldybės dusina tą verslą, nemokėdamos jam pinigų, - visi pečiaiais trauko ir niekas nieko nedaro.

G.JAKAVONIS: Lyg ir keistokai skamba, kad savivalda turi oro aviakompaniją, apie metropoliteną jau nutyliu. Ar tokių grandioziųjų savivaldos projektų yra Europos valstybėse?

M.STARKEVIČIŪTĖ: Sunku pasakyti. Didžiuliai miestai - kaip Paryžius, Londonas - kaip valstybės dirba. Ir yra mažesni miestai. Tikėtai noriu pasakyti, kad leisčiau savivaldybės pačioms planuoti pajamas ir išlaidas.

R.PAULAUŠKAS: Mano supratimu, apskritai reikia decentralizuoti ūkinę veiklą. Kad kuo mažiau Vilniuje būtų tos ūkinės veiklos. Savivaldybės turi turėti papildomų svertų, papildomų teisių į mokesčių lengvatas. Kad jose galėtų kurtis ūkio subjektai. Kitaip sakant, kad būtų kažkoks tolygesnis valstybinis ūkinis gyvenimas. Kitaip paversime į Latviją, kur miestas yra beveik valstybė: yra Ryga ir paskui tuščias laukas. Ir nieko gero iš šito nėra. Ne veltui tarybiniais laikais Vilnius buvo stabdomas - visiškai teisingas buvo planas. Reikėtų prie jo grįžti, o tam reikia savivaldybės duoti daugiau teisių į mokesčių lengvatas.

Toliau, turėtų būti nuosavų mokesčių dalis, kurią pačios savivaldybės surenka ir disponuoja, kaip tik nori. Ir neturėtų iš viso centras kištis. Kokie tai turėtų būti mokesčiai, jau galima svarstyti. Bet būtų tiksliai žinoma, kad Seimas neturi teisės pakeisti šio procento. Toliau - vietos mokesčiai. Pas mus jie nepapraktuojami, išskyrus įvairias rinkliavas, o visur pasaulyje yra, nuo valstybės dydžio tai nepriklauso. Vietos mokesčių galėtų įsivesti savivaldybė, bet, aišku, turėtų

būti santykis ir valstybinis truputį kitoks.

Toliau - valstybinių funkcijų tam tikra dalis: švietimo, sveikatos apsauga, policija, gynyba. Valstybė turi čia jau dotacijas duoti, be jokios abejonės. Toliau - valstybinis komercinis bankas. Šimtą kartų jau šnekėjome prie šito stalo: jeigu būtų valstybinis komercinis bankas, didelė dalis palūkanų liktų Lietuvoje, dabar tos palūkanos atitenka Skandinavijos bankams. Kodėl mes šito nedarome, aš nežinau. Čia yra liberalų svaigulys.

Lygiai tas pats - biurokratų skaičius. Reikėtų pažiūrėti, kiek pagal gyventojų skaičių jų reikia, ir neturėtų savivaldybė teisės viršyti to limito - turi būti kontrolė. Toliau - atsiskaitymas su verslu. Užskaitos yra vienas dalykas, ten visiškasis absurdas. Bet tau savivaldybė nesumokėjo, o „Sodrai“ tu mokėk. PVM mokėk, pelno mokesčių mokėk. Ir bankrutuojai vien dėl to, kad tau savivaldybė nesumokėjo. Nes Mokesčių inspekcija nelaukia, iš karto areštuoja tavo sąskaitą. Ir ką tau daryti? Ir paleidi į gatvę žmones, darbo vietas likviduoji.

Todėl atsiskaitoma su ūkio subjektai irgi turėtų būti kažkaip automatizškai. Pavyzdžiui, kol neatskaito, negauna aukščiausio biurokratai savivaldybėje algų: atsiskaitytik su verslu, tada gausit algas. Tada gal jie atsakingiau žiūrės, kokias paslaugas užsako, kokiomis kainomis.

G.JAKAVONIS: Galbūt filosofinis klausimas - apie gyvenimą ir skolą. Buvo kalbų apie bankrutavusias valstybes, dabar kalbame apie savivaldybių galimus bankrotus. Kaip vertinti tą gyvenimą skolon?

V.BALTRAITIENĖ: Čia turbūt reikėtų pradėti nuo kiekvieno žmogaus asmeniškai. Anksčiau, dar prieš kokius 15 metų, 20, bijojom imti paskolą. Namą statydavai, tai žiūrėdavai, kaip savom rankom ką lipdyti, kaip ką daryti, bet ne duok Dieve skolintis. Prasidėjo bankų vėjus: čia tuoj skolintis, čia

Virginija BALTRAITIENĖ
Seimo narė

pinigų yra - taip viskas turbūt ir pajudėjo. Kiekvienas žmogus pradėjo skolintis, galvodamas, kaip gražesni rūbą nusipirkti, atostogų išvažiuoti, - skolinosi, nes visur reklamos ėjo. Lygiai tas pat turbūt ir su institucijomis, galbūt ir su verslu: gražių mašinų reikėjo prisipirkti, kitiems galbūt dar kažko.

Tas gyvenimas skolon, sakyčiau, - žiūrint, kam skoliniesi. Jeigu skoliniesi žinodamas, kad tu, pavyzdžiui, 5 ar 10 metų turėsi tą skolą, mokėsi palūkanas, bet viskas tiek atsiperkta, kad kuria pridėtinę vertę, gali plėtrą daryti, manau, tai yra sveikintinas dalykas. Bet jeigu skoliniesi tik tam, kad šiandien užkištum skylę, išmokėtum atlyginimą, o rytoj galbūt be pinigų sėdi, įplaukų iš niekur nėra, tikėtai išlaidos, dar plius bankui reikia mokėti, tai, aišku, yra absurdas. Nėra subalansuota ir valstybės mastu, ir savivaldybėse. Visi skaičiuojam, kaip tą dieną pragyventi, patenkinti mažesnius ar didesnius poreikius, visai negalvodami, kas bus po 5 metų. O tada jau šaukiam - viskas, mus apgavo.

Aš manyčiau, ko nėra pas mus išvis valstybėje, nuo pat pradžių nėra, tai kad reikia aiškinti, kaip elgtis su finansais. Nuo pat vaikystės aiškinti, nuo pat mažens. Labai gerai savo vaikystę atsimenu, kai man tėvai aiškindavo. Tai buvo pirmosios pamokos, kad tu už viską turi sumokėti ir galvoti, kiek turi pinigų: gali nusipirkti ką nors, negali nusipirkti, gali parduoti, negali parduoti. Tai turbūt turėtų būti švietėjiška veikla. Aišku, ir atsakomybė valdininkui. Vieni ateina ketveriems metams: ai, nesvarbu, už savo projektą įgyvendinau - išėjau. Kitose savivaldybėse iš tikrųjų galvojava labai protingai, labai normaliai. Tada veikla tam tikra skolon nėra blogybė. Bet ne visas gyvenimas skolon.

S.ŽILINSKAS: Yra du visiškai priešingi požiūriai. Aš dar irgi klausau tai kartai, kuri auklėta, kad pinigą yra kažkas svarbus, rimto. Bet visas pasaulis yra nuėjęs visai į kitą pusę: kad tas pinigą yra jokia vertybė, o vertybė yra tai, kad

šiandien gali gyventi gerai. Čia klausimas globalus. Bet faktas yra toks, kad ateina žmonės, kurie vadovaujasi antrąja teze - kad gyventi dabar yra vertybė. Ir jeigu jie ateina į savivaldybes, į vadovus ar merus, į tarybą, ir nori iš tikrųjų ką nors padaryti, tai norint ką nors padaryti, pagerinti aplinkinių buitį, reikia pinigų ir investicijų.

Visos Europos Sąjungos lėšų panaudojimas nebuvo pagrįstas aboliučiai tuo, kad reikia išvogti, sudalyvauti konkursuose ir ką nors gauti. Manau, liemiama dalis buvo realios investicijos į infrastruktūros objektus, kurie gerina gyvenimą. Klausimas yra susijęs su tuo, kad gyvename pasaulyje, kuris visas ritasi skolon. Ir jeigu mes būsim tokie tvirti kaip estai ir nesiriskinsim skolon, kiek nuo to geriau gyvensim? Subtilus klausimas.

Saulius ŽILINSKAS
Smulkiojo ir vidutinio verslo asociacijos valdybos narys

M.STARKEVIČIŪTĖ: Pagrindinis, dalykas, dėl ko savivaldybės trūksta pinigų, tai atlyginimai per mažai. Pas mus yra mažiausi atlyginimai iš Baltijos šalių. Aš matau, kad yra nedidelis atlyginimų, bet yra ribojamas dirbti pensininkams. Sako, kad tai - jaunimui darbo vietos. Na, jaunimas už 800 litų tikrai nepragyvens. Nieko neuždirbs ir nieko neturės, nes jam reikia šeimą kurti, gyvenimą kurti už tuos pinigus. Tai dabar įsėina, kad vyresnio amžiaus žmonės, kurie dar ne tokie seni, negali dirbti. Tada pašalpj jiems reikia.

Tai norėčiau pasiūlyti vieną priemonę. Jaunimui vietos turi būti gerai mokamos - šita kryptimi reikia dirbti. Ir nebūtinai tai daryti tame pačiame miestelyje. Dabar susisiekiamas Lietuvoje geras, tai geriau koncentruoti darbo vietas regione centre ir statyti kelius savivaldybių lygmeniu. Tada būtų ir investicijų lengviau pritraukti. O dabar kiekvienas stengiasi savo varpinę padaryti. Didesnių infrastruktūros, technologijų projektų tikrai nepadarysi kiekviename miestelyje.

R.PAULAUŠKAS: Mes su ju-

mis abu balotiruosimės apygardoje arba į merus. Ir jūs šnekėsite taip, kaip šnekat - kad jaunimas neis dirbti už 1000 litų. O aš sakysiu, kad eis, nes daugiau nėra iš ko mokėti. Už ką nubalsuos žmonės? Už jus - ir jūs tapsite mere. Iš kur gausite tuos didelius atlyginimus? Atlyginimus juk reikia uždirbti, juos reikia sukurti. Kaip jūs visi taip šnekat? Ot, nedirbs jaunimas už mažą atlyginimą. Tai gerai, bet tada kirpykloje turite plaukus kirpti už 100 litų, kad būtų galima tą atlyginimą pakelti.

Tada, atsiprašau, savivaldybė turi mokėti žymiai daugiau už miesto šlavimą, už sniego stumdymą, už šiukšlių rinkimą. Jeigu savivaldybė mokės už paslaugas didesnius įkainius, tada galėsime didinti atlyginimus. Na, iš kur mes galime didinti tuos atlyginimus? Procesas taigi priešinąs: kadangi vyksta konkursai, viešieji pirkimai, o įmonės vos išsilaiko, tai paslaugų įkainiai nuolat mažėja. Nes tau už nugaros stovi dešimt konkurencingų firmų, ir norėdamas išlaikyti darbo vietas rašai minimumą atlyginimo. Kad laimėtum tą konkursą. Kitaip tu jį pralaimėsi. Apie ką jūs visi šnekat?

M.STARKEVIČIŪTĖ: Aš kalbu apie ekonomikos augimą.

R.PAULAUŠKAS: Lietuvoje šiandieną žmogaus skola maždaug dešimt kartų mažesnė negu europiečių. Tai jie dešimt kartų daugiau turi skolintų pinigų, gyvena ne pagal kišenę, o mes atsitiktai taupom. Ir koks rezultatas? Tos skolos, kurios yra sukauptos šiandieną Vakarų Europoje, yra nebeišmokamos: po du, du su puse trilijono turi vokiečiai, italai, prancūzai. Tokios valstybių skolos yra negražinamos, vadinasi, tie pinigai vienaip ar kitaip bus nurašyti ir mes liksime *durniaus* vietoj, nes taupėme. Tai gal būtų galima eiti didelio skolinimo-

■ **Klausimas yra susijęs su tuo, kad gyvename pasaulyje, kuris visas ritasi skolon**

Saulius ŽILINSKAS
Smulkiojo ir vidutinio verslo asociacijos valdybos narys

si link, nusispiaunant į ateitį, žinant, kad vis tiek bus nurašyta kartu su visais Europoje.

O dabar pašnekėkime apskritai apie Europos gyvenimą skolon. Kodėl taip yra? Todėl, kad skolinimosi galimybės pasiekė ribas. Kodėl? Todėl, kad vien skoloms tvarkyti reikia tam tikrų biudžeto pajamų. Ir turi pradėti taupyti Vakarų Europą, jau pasiekė lubas skolinimasis. Šiandieną visa Italija apimta protestų - žmonės reikalauja išeiti iš Europos Sąjungos, iš euro zonos. Graikijoje protestai, Prancūzijoje negali dirbti. Tada pašalpj jiems reikia.

Tai norėčiau pasiūlyti vieną priemonę. Jaunimui vietos turi būti gerai mokamos - šita kryptimi reikia dirbti. Ir nebūtinai tai daryti tame pačiame miestelyje. Dabar susisiekiamas Lietuvoje geras, tai geriau koncentruoti darbo vietas regione centre ir statyti kelius savivaldybių lygmeniu. Tada būtų ir investicijų lengviau pritraukti. O dabar kiekvienas stengiasi savo varpinę padaryti. Didesnių infrastruktūros, technologijų projektų tikrai nepadarysi kiekviename miestelyje.

R.PAULAUŠKAS: Mes su ju-

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.suzalgiriu.lt

Nepriklausomos Lietuvos įgaliotasis ministras Švedijoje Vytautas Jonas Gylys (1938-1940)

Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu (1918-1940) Užsienio reikalų ministerijoje dirbo būrys diplomatų, kurių veikla paliko didesnę ar mažesnę pėdsaką krašto istorijoje. Vienas iš jų - Vytautas Jonas Gylys (1886-1959).

Joana Viga ČIPLYTĖ
Istorikė

Vytautas Jonas Gylys, prieš pradėdamas eiti įgaliotojo ministro pareigas Švedijoje, jau turėjo sukaupęs didelę diplomatinio darbo patirtį. Eiti šias pareigas jam leido įgytas aukštasis juridinis išsilavinimas ir sukaupta didelė valstybininko patirtis.

1912 metais, baigęs Peterburgo universiteto Teisės fakultetą, įsidarbino Rusijos imperijos Vidaus reikalų ministerijos Juriskonsultų skyriuje Peterburge. Po vienerių darbo metų, būdamas dvidešimt septynerių, V.J.Gylys persikėlė gyventi į Helsinkį, kur iki 1918 metų dirbo Suomijos generalgubernatūroje. V.J.Gylys greitai įsitraukė į lietuvių visuomeninę veiklą. Buvo Lietuvių tremtinių draugijos pirmininkas, Suomijos lietuvių draugijos pirmininkas. Svajonė grįžti į Lietuvą išsipildė tik 1918 metais.

Tuo metu Lietuvoje vyko politinės permainos. 1918 metų vasario 16 dieną buvo paskelbta pasauliui, kad Lietuva tapo nepriklausoma valstybe, kad sudarytas pirmasis Ministrų kabinetas. 1918 metų kovo 23 dieną vokiečių kaizeriui Vilhelmui II pripažinus Lietuvos nepriklausomybę, jau tų metų lapkričio mėnesio pabaigoje buvo įsteigta Lietuvos pasiuntinybė Berlyne, jos pirmuoju pasiuntiniu tapo Jurgis Šaulys. Gruodžio 26-ąją buvo sudarytas Ministrų kabinetas koalicijos pagrindais. Nuo 1919 metų santykiams su užsienio šalimis pradėta steigti Lietuvos atstovybės ir konsulatai Suomijoje, Švedijoje ir kitose valstybėse. Šioms darbo vietoms užimti reikėjo išsilavinusių vyrų ir moterų. Tad V.J.Gylys grįžęs į Lietuvą greit gavo tarnybą. Ėjo Lietuvos Vyriausybės Kanceliarijos viršininko pareigas. Pareigingas ir darbštus tarnautojas neliko nepastebėtas. V.J.Gylį, gerai mokantį rusų, suomių, švedų kalbas, Užsienio reikalų ministerijos (URM) vadovybė 1919-1921 metais paskyrė pirmuoju Lietuvos atstovu Suomijai, o nuo 1920 metų - Estijai.

V.J.Gyliui 1921-ieji tapo lemtiniais ir naujų patirčių metais. URM vadovybė trisdešimt penkerių metų diplomatą V.J.Gylį siuntė dirbti ten, kur buvo reikalingiausias: nuo 1921 m. iki 1924 m. - Karaliaučiuje, nuo 1924 m. iki 1926 m. - Danijoje (Kopenhaga), nuo 1927 m. iki 1930 m. - Latvijoje (Ryga), nuo 1930 m. iki 1932 m. - Didžiojoje Britanijoje (Londonas).

Po vienuolikos darbo metų užsienyje, 1932 metais, diplomatas V.J.Gylys grįžo į Lietuvą. 1932-1934 metais ėjo Klaipėdos krašto gubernatoriaus pareigas, o nuo 1934 m. iki 1937 m. buvo laikinasis reikalų patikėtinis.

1937 metais V.J.Gylys, atšventęs 51-ąjį gimtadienį, sulaukė URM ministro Stasio Lozoraičio įsakymo, kad nuo 1937 metų gruodžio mėnesio jis paskiriamas įgaliotuoju ministru ir nepaprastuoju pasiuntiniu Švedijoje (rezidencija Stokholme). 1938 metų vasario 16 dieną V.J.Gylys įteikė kredencinius raštus Jo Karališkai Didenybei Princui. Diplomatinį darbą tęsė iki 1940 metų rugpjūčio 21 dienos.

Nors Lietuvos pasiuntinybė Švedijoje buvo uždaryta, V.J.Gylys į Lietuvą negrįžo. Pasiliko gyventi Stokholme.

Palaikė diplomatinį ryšius su užsienyje dirbusiais įgaliotaisiais ministrais. Itin glaudus ryšys jį sie-

► **Vytautas Gylys iki mirties dirbo Lietuvos generaliniu konsulu Kanadoje (Torontas). Jo diplomatinė karjera truko 40 metų**

jo su įgaliotuoju ministru, atstovu prie Tautų Sąjungos Eduardu Turausku Šveicarijoje. Siuntė kolegai korespondencijas, gautas iš Lietuvos ir kitų šaltinių. Iki šių dienų išlikusios korespondencijos, saugomos Huverio instituto archyve (Kalifornija, JAV), leidžia tvirtinti, kad įgaliotojo ministro V.J.Gylio veikla Stokholme 1940-1944 metų laikotarpiu buvo produktyvi. (Šių eilučių autorė 2013 metų pavasarį turėjo galimybę tyrinėti dokumentus, saugomus JAV)

Abu diplomatai - V.J.Gylys ir E.Turauskas - nuolat keitėsi informacija. E.Turauskas mokė V.J.Gylį, kaip reikia rinkti informaciją, ją sisteminti.

E.Turauskas ne kartą kolegai korespondencijose guodėsi, kad

► Diplomatas Vytautas Gylys (apie 1920 m.)

jam sunkiai sekasi susikalbėti ir keistis politine informacija su įgaliotuoju ministru K.B.Balučiu Londone. Tad viltingai V.J.Gylio prašė abiem palaikyti tuos tvirtus ryšius, keistis informacija... Siuntė telegramą: „Jei girdi Kauną, Vilnių - telegrafuok, kaupk svarbiausius dalykus ateityje ir santrauką už pereinamą laiką siųsk adresu: Lietuva Berne. Kanto 76 (Huverio instituto archyvas. E.Turausko fondas. Dėžė Nr.1. Korespondencija V.Gylys. 1940-1942-1944. E.Turausko korespondencija V.J.Gyliui. Bernas, 1941 07 03).

E.Turauskas patarė, kaip reikia rinkti žinias, jas sisteminti, kad tiktų Spaudos biuro leidžiamam informaciniam biuleteniui, kurio redaktoriumi buvo E.Tu-

rauskas. Pateikė pavyzdį, kad klausant radijo žinias iš Kauno reikia susižymėti ir mažus dalykėlius, kaip kroniką, banalius pasakojimus ir t.t. Klausant paskaitų, pasižymėti vieną kitą būdingą sakinį. Priminė V.J.Gyliui, kad jis „vienintelis mūsų informacijos šaltinis apie tai, kas dedasi krašte“ (E.Turausko korespondencija V.J.Gyliui. Bernas, 1941 08 08).

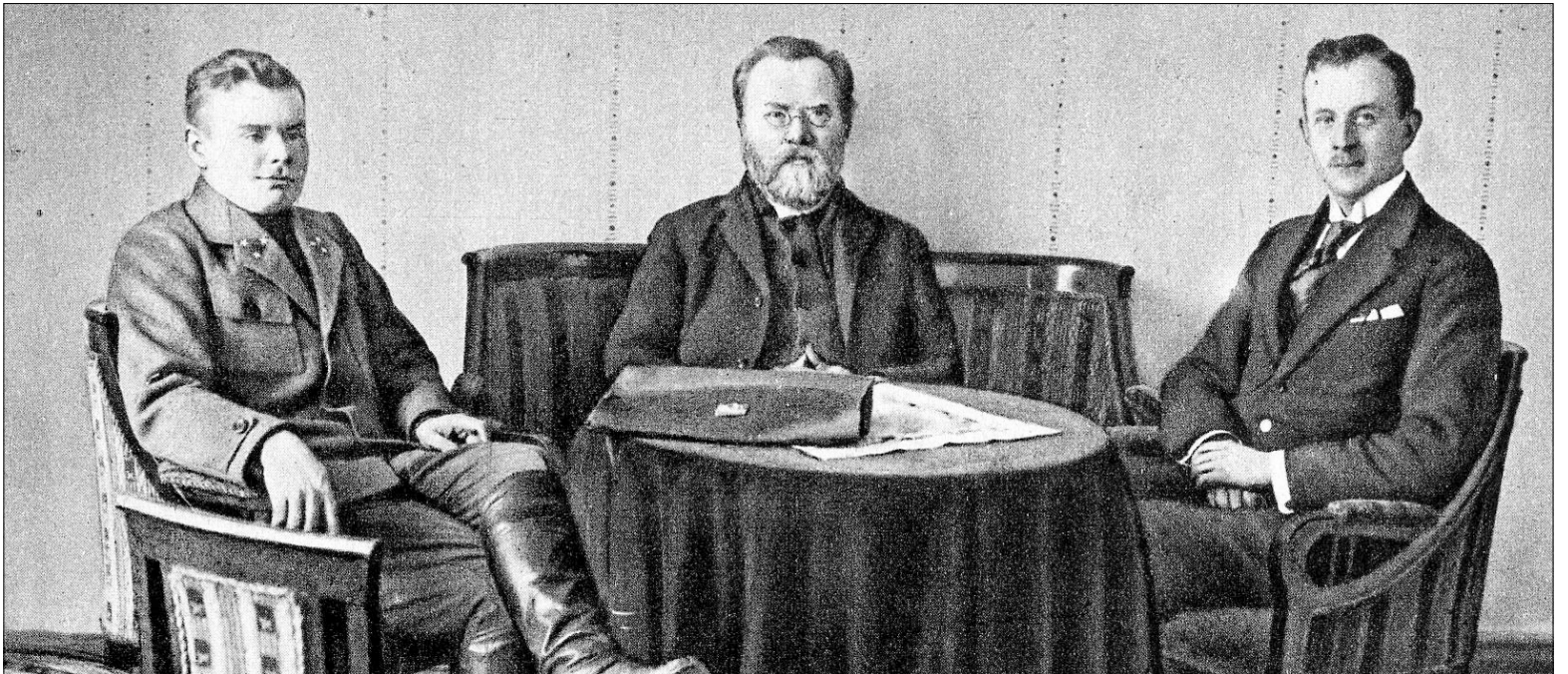
V.J.Gylys rašė, kad Lietuvos auksas dar 1940 metų birželio mėnesį Lietuvos banko pavedimu buvo perkeltas į Rusijos banko sąskaitą. Priminė, kad „patys švedai per savo naivumą neparodė tą indėlį kiek prisilaikyti, tai viskas buvo atlikta sulig banko taisyklėmis. Už savo bailumą galingojo baltojo

meškino švedai yra turėję daugiau nuostolių“ (1942 06 04 įgaliotojo ministro V.J.Gylio korespondencija). Nuoširdžiai rašė, kad 1944 metų sausio 22 dieną įvyko gedulingos pamaldos už a.a. prezidento Antano Smetonos vėlę. Akcentavo keletą tų iškilmių detalių, pvz., kad ant katafalko buvo padėta trispalvė vėliava, per mišias dainininkė p. Skankienė giedojo lietuviškai „Marija, Marija“, „Ave Marija“ ir „Libera me, Domine“, po to visi susirinkę žmonės sugiedojo Tautos himną. Iš diplomatų šv.Mišiose dalyvavo tik lenkų ministras su sekretoriumi bei keli švedų ministrai, buvę akredituoti Lietuvai. Pabaltijo kolegos ir garbės konsulai iš Stokholmo paskutinį kartą pagerbė Lietuvos prezidentą.

Prezidento atminimas buvo pagerbtas Vilniaus katedroje sausio 22 dieną. Sausio 24 dieną Vilniaus radiofonas surengė paskaitą apie velionį, kaip lietuvių kalbos žinovą, praklinų žurnalistą ir kovotoją už laisvę (Korespondencija, 1944 01 27).

Šias ir kitas gautas V.J.Gylio korespondencijas iš Stokholmo diplomatas E.Turauskas publikavo Berne leidžiamame informaciniame biuletenyje, kuris buvo platinamas Lietuvos pasiuntiniams kitose užsienio šalyse. Tai buvo didelė paspartis keistis žiniomis su kitais diplomatais, dirbusiais JAV, Brazilijoje, Italijoje, Vokietijoje ir kitose šalyse. 1946 metais E.Turauskui išvykus gyventi į Prancūziją, o 1949 metais V.J.Gyliui - į Kanadą, dviejų diplomatų ryšys nutrūko.

V.J.Gylys iki mirties dirbo Lietuvos generaliniu konsulu Kanadoje (Torontas). Jo diplomatinė karjera truko 40 metų. V.J.Gylys, sulaukęs 73 metų amžiaus, mirė Toronte. Apie paskutinį V.J.Gylio gyvenimo ir veiklos metus Toronte žinių nėra gausu. Reikia tikėtis, kad Kanados lietuvių bendruomenė prisidės prie diplomato V.J.Gylio atminimo išsaugojimo ir Lietuva sulauks archyvinės medžiagos, atspindinčios diplomato veiklą Kanadoje.

► Delegacijos nariai deryboms su Rusija. Iš kairės V.Natkevičius, dr. J.Šliūpas, pasiuntinys Suomijoje V.Gylys (1919 m.)